

LITTERATUR OM **V**ärldsarvet

Det historiska industrilandskapet kring Stora Kopparberget och Falun

=====

Allmänt

Barle, Agneta, Koppartråd, äppelblom och levebröd : världsarvet Falun / fotografier: Birgitta Wahlberg, texter: Agneta Barle. – Stockholm, 2006. – 153 s. : ill.

Finns även med engelsk text: Slag heaps, apple trees and a livelihood : Falun Word Heritage.

Boëthius, Bertil, Kopparbergslagen fram till 1570-talets genombrott : uppkomst, medeltid, tidig vasatid. – Uppsala, 1965. – 626 s. : ill.

Forslund, Karl-Erik, Med Dalälven från källorna till havet 3:4 : Stora Kopparbergs socken. – Stockholm, 1934. – 295 s. : ill.

Ur innehållet: Österåns bergslag. – Västerås bergslag. – Sveden, Östborn. – Holmen och Höjen. – Främsbacka och Rottneby. – Runt Önsbacksdammen. – Morbygden. – Harmsarvet. – Korsgården.

Jobs, Susanne, Världsarvet Falun : en resa genom tre kulturlandskap. – Falun : Sensus studieförbund, 2005. – 142 s. : ill.

Innehåll: Gruvan. – Staden. – Bergsmansbygden. – Efterspel.

Med hammare och fackla. 38. – Stockholm : Sancte Örjens gille, 2004.

Ur innehållet: Berggren, Bo och Olsson, Daniels Sven, Världsarvet Falun : det historiska industrilandskapet kring Stora Kopparberget.

Stenberg, Stina, Bergsmansgårdar i en föränderlig värld. – Stockholm : Konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 2003. – 20 bl. : ill.

Följande bergsmansgårdar behandlas: Bäckeåsen, Karlberg, Lilla Hyttån, Stora Karlborn, Sveden, Rankhyttan, Gamla och Nya Staberget.

Stora Kopparbergs socken : historik. – Falun, 1969. – 487 s. : ill.

Ur innehållet: Rydberg, Sven och Ferling, Rune, Samhället kring Berget – den tidigare utvecklingen. – Liljenzin, Bengt, Bygd och näringar från 1600-talets slut. – Beskow, Hans, Bergsmansgårdar och herremanshem.

Strömqvist, André, Kopparbergets hängande trädgårdar : bergsmännens trädgårdar kring Falun under stormaktstiden. – Stockholm : konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 2005. – 37 bl. : ill.

Uppsats 80 p. Behandlar bl. a. Källslätten, Norets kungsgård, Stora Hyttlös och Gamla Staberg.

Sundström, Kjell, Falubygden berättar : kulturmiljöprogram för Falu kommun. – Falun : Falu kommun, Kulturförvaltningen, 1998. – 223 s. : ill.

Tre rundturer i världsarvet Falun : det historiska industrilandskapet kring Stora Kopparberget och Falun. – Falun : [Världsarvsrådet], [2001?]. – [8] bl.

A: Staberg-Hosjö-Sundborn. – B: Varpan runt. – C: Gamla Berget.-Morbygdens-Puttbo.

Vid bergsmannens sida : kvinnoliv på bergsmansgårdar och i stadshushåll i Falun i trehundra år / red.: Anna Götlind. – Falun : Dalarnas museum, 2008. – 245 s. : ill.

Wijk, Carin, Kolonisationen kring Kopparberget / utg.: Mitthögskolan ; förf.: Carin Wijk, Ulla Raattamaa. – Falun, 1997. – 71 s., bil.: ill., kart. – (Dalarnas museums serie av rapporter ; 22)

Stora Kopparberget

Bjurbom, Mats, De sista gruvarbetarna : slutet på en tusenårig tradition : en dokumentation i text och bild om nedläggningen av Falu Gruva / text och foto: Mats Bjurbom. – Falun : Stiftelsen Stora Kopparberget, 2002. – 143 s. : ill.

Dingsjö, Gudrun, Kvinnorna vid Kopparberget : en studie av förekomsten av kvinnliga arbetare vid Falu gruva under 1700- och 1800-talen. – Falun : Högskolan Dalarna, Institutionen för humaniora och språk, 2003. – 27 bl., bil.

Uppsats Historia B.

Forss, Tommy, Stora stöten : en berättelse om Falu koppargruvas historia. – Falun, 1990. – Ca 60 s. : ill.

Forsslund, Karl-Erik, Med Dalälven från källorna till havet 3:5 : Falu gruva och Stora Kopparbergs bergslag. – Stockholm, 1936. – 312 s. : ill.

Kjellin, Margareta, Den röda färgen : [boken om Falu rödfärg]. – Falun : Stora Kopparbergs Bergslags AB, 1999. – 279, [1] s. : ill.

Kristiansson, Sture, Glimtar ur Stora Kopparbergets historia. – Falun, 2003. – 144 s. : ill.

Innehåller episoder och händelser från Falu gruvas och Falu stads 1000-åriga historia.

Kristiansson, Sture, Stora Kopparbergs bergslag 1800-1875 : en studie över den förindustriella epoken. – Falun, 2002. – 192 s. : ill.

Kristiansson, Sture, Strömningar till och från Stora Kopparberget : en studie i påverkansfaktorer / foto: Birger Roos. – Falun, 1997. – 160 s. : ill.

Lindeström, Lennart, Falu gruvas miljöhistoria. – Falun : Stiftelsen Stora Kopparberget, 2003. – 109 s. : ill.

Finns även på engelska: The environmental history of the Falun mine.

Lindroth, Sten, Gruvbrytning och kopparhantering vid Stora Kopparberget intill 1800-talets början. – 1-2. – Uppsala, 1955. – 699 + 454 s. : ill.

Rydberg, Sven, Det stora Kopparberget : en tidsresa. – Hedemora, 1988. – 254 s. : ill.

Rydberg, Sven, 1000 år vid Stora Kopparberget. – Västerås, 1979. – 93 s. : ill.

Söderberg, Tom, Stora Kopparberget under medeltiden och Gustav Vasa. – Stockholm, 1932. – 501 s. : ill.

Akad. avh.

Tillhagen, Carl-Herman, Malmsägner och gruvskrock / ill.: Mats Stenqvist. – Falun : STORA, 1988. – 42 s. : ill.

Även lämpad för barn.

Området runt dammsjöarna

Björkman, Anna, Harmsarvet – en bergsmansgård i Kopparbergslagen : kulturhistorisk utredning / Anna Björkman, Eva Carlsson, Tomas Ljung. – Falun : Dalarnas museum, 2003. – 72 s. : ill. – (Dalarnas museums serie av rapporter, ISSN 0348-2863 ; 23)

Gunnarsson, Ann Marie, Kulturslinga Harmsarvet : en vandring i bergsmännens landskap. – Falun, 1992. – 20 s. : ill.

Gunnarsson, Ann-Marie, Harmsarvet / [foto: Lars Dahlström] ; [text: Ann-Marie Gunnarsson, Suzanne Hegert] ; [illustrationer: Daniels Sven Olsson, Berith Lööf]. – Falun : Länsstyrelsen Dalarnas län, 2004. - [6] s. : ill.
Folder.

Hemström, Elisabet, Gårdar och folk på Gamla Berget : från medeltid till 1900-tal. – Falun, 1980. – 73 s. : ill. - (Falun kulturnämnds skriftserie ; 5)

Hemström, Elisabet, Korsgården, Götgården och Dikarbacken : tre medeltida gårdar vid Vällan. – Falun, 1982. – 57 s. : ill. - (Falun kulturnämnds skriftserie ; 6)

Hemström, Elisabet, Runt Önsbacksdammen : en bergsmansbygd och dess forna invånare. – 3 uppl., Falun, 1988. – 93 s. : ill. - (Falun kulturnämnds skriftserie ; 12)

Olsson, Sven, Kulturhistorisk inventering : Korsgården-Västanbäck-Övre Gruvriset, Falu kommun. – Falun, 1978. – 83 s. : ill.
Duplic.

Falu stad

Antikvarisk kartläggning av Falu gruva och Falu stad för Dalälvsdelegationens gruvavfallsprojekt. – Falun, 1990. – 45 bl + bil., ill., kart. ; 15 bl. + bil., kart.

I sammanställningen ingår bl. a. Nilsson, Ola, Arkeologisk inventering inom Falu stad.

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Ericsson, Birgitta, Falun / Birgitta Ericsson, Thomas Hall ; utg.: The institute for urban history, Stockholm. – Stockholm, 1992. – 43 s. : ill. + 34 kartor. – (Scandinavian atlas of historic towns ; 8)

Historik över Falun från medeltiden till 1860-talet, rikt illustrerad. Som bilaga finns 34 kartblad som bl. a. visar befolkningsstrukturen i olika stadsdelar under 1700- och 1800-talen.

Eriksson, Susanne, Gruvarbetarstugor i Världsarvet Falun : Elsborg, Gamla Herrgården, Hyttgården, Östanfors och kv. Byggmästaren / text och inventering: Susanne Eriksson. – Falun : Länsstyrelsen Dalarnas län, 2006. – 210 s. : ill. – (Rapport / Länsstyrelsen Dalarnas län, ISSN 1403-3127 ; 2006:29)

Granbom, Margareta, En stad i förvandling : Klas Bomans byggnader i Falun 1901-1932. - [Falun] : M. Granbom, 2003. – 48 s. : ill. + 2 bil.

Klas Boman var stadsarkitekt i Falun 1901-1932 och ritade många storslagna byggnader i staden.

Hamrin, Örjan, Falun - en stad uppbyggd på handel, koppar och kanoner. Några glimtar från när Falun blev stad. – (Falu allehandla, 1994).

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Hamrin, Örjan, Falun blir modernistiskt - hur 1930-talets idéer ändrade Faluns stadskärna. – (Framtidstro. Dalarnas hembygdsbok 1999, s.175-185).

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Hamrin, Örjan, Falun medeltida handelsplats - modernt köpcentrum. – (Falu allehandla, 1994).

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Hamrin, Örjan, Hakon Ahlberg. – (Arkitektur i Dalarna. Dalarnas hembygdsbok 2001, s. 238-241).

Hemström, Elisabet, Gatunamn och kvartersnamn i Falu innerstad. – Falun, 1991. – 54 s. : ill. – (Falu kulturnämnds skriftserie ; 16)

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Husen berättar : bevarandeplan för Falu innerstad / Kjell Sundström, Daniels Sven Olsson ; utg.: Falu kommun. – Falun, 1988. – 118 s. : ill. – (Dalarnas museums serie av rapporter ; 16)

Kristiansson, Sture, Falu kopparvåg 1546-1873 : historiska inblickar : en institution och livet kring denna. – Falun, 1993. – 143 s. : ill.

Montelius, Sigvard, Falun genom nio sekler. – (Falun stad i trä (1975), s. 11-21).

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Olsson, Daniels Sven, ”Dessa dimensioner får jag äran öfverlämna”. – (Arkitektur i Dalarna. Dalarnas hembygdsbok 2001., s. 68-79).

Olsson, Daniels Sven, Klas Boman. – (Arkitektur i Dalarna. Dalarnas hembygdsbok 2001, s. 226-229).

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Olsson, Daniels Sven, Trästad Falun, Falu kommun 1975. – 10 s. : ill.
Broschyr i anslutning till Byggnadsvårdsåret 1975.

Kan även hämtas som pdf-fil från Falu kommuns hemsida. Gå in under Skolförvaltningen och därefter Världsarvet i skolan.

Sahlström, Nils, Stadsplaner och stadsbild i Falun 1628-1850. – Falun, 1961. – 82 s. : ill.

Innehåller många avbildningar av gamla falukartor.

Stadsdelar

Olsson, Daniels Sven, Bilder från Östanfors : ”Bjurs farstu” / Daniels Sven Olsson, Ulla Zetterberg ; utg.: Östanfors stadsdelsförening, Dalarnas museum. – Falun, 1992. – 56 s. : ill. – (Dalarnas museums serie av småskrifter ; 58)

Olsson, Daniels Sven, Vass Britas gård. – Falun, 1973. – 23 s. : ill. - (Dalarnas museums serie av småskrifter ; 6)

Rogström, Göran, Stadsdelen Gamla Herrgården. – Falun, 2001. – 64 s. : ill. - (Falu kulturnämnds skriftserie ; 24)

Ström, Selma, Hemma på Elsborg : minnesbilder från vardag och fest i sekelskiftets Falun / utg.: Dalarnas museum. – Originaluppl. 1954 samt nyill. uppl. 1974. – 153 resp. 160 s. : ill.

Österå-Bergsgården

Kopparhyttorna längs Rogsån : ett arbete utfört av SKS studiecirkel ”Känn din bygd” inom Österå byalag, Falun. – Österå : Österå byalag, 1997. – 231 s. : ill., kart.

Kulturhistorisk inventering Bergsgården-Stennäset / utg.: Dalarnas museum. – Falun, 1980. – 93 s.

Duplic. Behandlar Bergsgården, Botäkt, Varbo, Handskarvet och Bäckehagen.

Österå : ur minnen och arkiv. – Österå : Österå byalag, 2002. – 62 s. : ill.
Bygger på studiecirkeln ”Känn din bygd”, som arbetat inom Österå byalag sedan 1977.

Österå byalags hembygdsinventering 1977-1980. – Österå : Österå byalag, 1980. – Ca 99 bl. : ill.
Duplic.

Hosjöområdet

Andersson, Olov G., Hosjöholmen : en av Faluns viktigaste men minst uppmärksammade historiska miljöer. – (Korsnäsbygden 1995, s. 15-19).

Erixon, Sigurd, Sveden : en bergsmansgård i Stora Kopparbergslagen. – Stockholm, 1934. – 69 s. : ill.

Kulturhistorisk inventering av Hosjö-området, Falu kommun / utg.: Dalarnas museum. – Falun, 1981.

Duplic. Behandlar Främsbacka, Grävningen, Hosjö, Hosjöholmen, Hälsingborn, Höjen, Karlslund, Lönnemossa, Näs, Rottneby, Sandviken, Solbacka, Stämshöjen, Sveden, Uddnäs och Östborn.

Lagergren, Helmer, Hosjö - en urgammal märklig bygd : troligen känd och befolkad sedan årtusenden tillbaka. – Falun, 1931. – 6 s.

Lidén, Bo, Bergsmansgårdar vid Hosjön. – (Korsnäsbygden 1997, s. 12-21).

Nisser, Ulrika, Rottneby herrgård : en byggnadsdokumentation med tyngdpunkt på Lars Israel Wahlmans inredningsuppdrag 1904-1905. – Uppsala, 1986. – 74 + 11 s. + bil. : ill.
C-uppsats Uppsala universitet.

Sahlin, Martin, Svensk kopparindustri föddes vid Hosjöholmen. – (Korsnäsbygden 1995, s. 11-14).

Sundbornsåns dalgång

Forsslund, Karl-Erik, Med Dalälven från källorna till havet 3:3 : Sundborn. – Stockholm, 1931. – 300 s. : ill.

Ur innehållet: Sundbornsbyn. – Spadarvet och Hytnäs. – Lövnäs och Karlborn.

- Kolarbo, Kolbergsbo och Lilltäkt. – Krokfors. – Sundborns hyttor. – Från Risholn till Löpholn.

Granath, Karl-Erik, Carl Larssongården / Karl-Erik Granath & Ulf Hård af Segerstad. – Stockholm, 1975. – 104 s. : ill.

Rydin, Lena, Den lustfyllda vardagen : hos Larssons i Sundborn. – Stockholm, 1992. – 207 s. : ill.

Sahlström, Nils, Bondes gård i Sundbornsbyn : en släktgård genom tiderna. – Falun, 1931. – 15 s. : ill.

Särtryck ur Dalarnas hembygdsbok 1931.

Sellfors, Adolf, Sundborn : sockenbeskrivning utarbetad för Falu-Kuriren. – Falun, 1983. – 20 s. : ill.

Faks. av originalet från 1916.

Steffenburg-Eriksson, Emilia, Sundbornsgrevarna. – 2 uppl., Falun, 1974. – 71 s. : ill.

Stora Hyttnäs, Sundborn : kort historik / [utg. av] Linderdahlska stiftelsen. – Sundborn, 1993. – 7 s.

Sundborn : hembygdsföreningens årsbok 1997/98.

Ur innehållet: Sahlström, Nils, Några bergsmansgårdar i Sundbornsbyn : Sparet och Målarbackan.

Sundborn : hembygdsföreningens årsbok 2002/2003.

Ur innehållet. Kihlström, Leif, Stora Hyttnäs fastighet och dess ägare genom tiderna.

Knivaåns dalgång

Gamla Stabergs bergsmansgård. – U. å. – 8 s.

Duplic.

Gårdarna kring Kniva hyttor : bergsmansgårdarna Staberg, Ragvaldsberg och Gammelgården : kulturhistorisk utredning / Anna Björkman... ; [renritning: Eva Carlsson]. – Falun : Dalarnas museum, 2007. – 122 s. : ill. – (Dalarnas museums serie av rapporter, ISSN 0348-2863 ; 24)

Hegert, Suzanne, Gamla Staberg : en bergsmansgård i Kopparbergslagen. - [foto: Lars Dahlström], [text: Suzanne Hegert], [illustrationer: Sören Holmqvist, Berith Lööf]. – Falun : Länsstyrelsen Dalarnas län, 2004. - [8] s. : ill.
Folder.

Johansson, Krok Gösta, "Schultzarna" på Svartskär - en bortglömd stormannasläkt. – (Dagsverket 1999:3, s. 13).

Kulturhistorisk inventering Staberg / utg.: Dalarnas museum. – Falun, 1980. – 53 s.
Duplic. Behandlar Staberg och Ragvaldsberg.

Olausson, Willy, Bergsmansleden : din vägvisare till en bortglömd värld. – Falun : Vika-Hosjö hembygdsförening, 2002. – 16 s.

Olausson, Willy, Diskarvet - en försvunnen bergsmansgård. – (Slagan nr 7 (mars 1998), s. 32-38).

Olausson, Willy, Gamla Stabergs historia : en sammanfattning. – Falun : Vika-Hosjö hembygdsförening, 2002. – 20 s., kart.

Olausson, Willy, Knivadalens kopparhyttor : en enklare historik. – Falun : Vika-Hosjö hembygdsförening, 2002. – 16 s., kart.

Örtendahl, Ivan, Stabergs barockträdgård. – (Dagsverket 2000:2).
Tidskriften innehåller även flera artiklar om trädgården.

Dalkarlsvägen

Dalkarlsvägen – dalfolkets historiska vandringsvägar mellan Dalarna och Stockholm. – Falun : Dalarnas Fornminnes och Hembygdsförbund, 2002. – 6-sidig broschyr samt 10 vägbeskrivningar. Nr 4 = Falun-Långshyttan.

Toresbo, Lars, Knivstigen : berättelser om en gammal vandringsled. – Falun, 1978. – 13 s. – (Falun kulturnämnds skriftserie ; 3)

Skönlitteratur

Olofsson, Rune Pär, Bergmästaren : krönikeroman. – 1-2. – 2001-2002.

Handlar om Hans Philip Lybecker, som var bergmästare vid Stora Kopparberget på 1600-talet.

Olofsson, Rune Pär, Kopparberget. – Silverdalen. – Guldgruvan. – 1976-1978.

Romanserie om gruvan och 1500-talets Falun.

Wilhelmsson, John E., Vita damen i Kårarvsskogen och andra gruvberättelser från Falun. – Falun, 1976. – 15 s. : ill. – (Dalarnas museums serie av småskrifter ; 13)

Även lämpad för barn.

Litteratur för barn

Barle, Agneta, Roströk, rudor och Gamla Mormor – vad är världsarvet Falun? – Falun, 2003. – 14 s. : ill.

Bergström, Maria, Fet-Mats : en gruvdrängs hemska öde / text: Maria Bergström och Susanne Jobs ; illustrationer: Per-Anders Nilsson. – Falun : Sensus studieförbund, 2005. – 40 s. : ill.

Seriealbum. Finns även på engelska och tyska.

Bergström, Maria, Sara Lisa och Linné : ett äventyr bland blommor och bin / text: Maria Bergström ; illustrationer: Niklas Jönsson. – Västerås : Sensus studieförbund, 2007. – 37 s. : ill.

Tecknat seriealbum om Carl von Linné och hans hustru Sara Lisa Moræa från Sveden. Finns även med engelsk och tysk text.

Lagerlöf, Selma, Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. – Många olika upplagor.

Innehåller bl. a. ett avsnitt om Falun, med sagan om Brorslotten.

Pålsson, Johanna, Sagor om Gamla Mormor : en bok för barn i åldern 7-9 år. – Falun, 2003. – 9 s. : ill.